

СТАНКО КОРАЋ (1929–1994)

Ове године, 2009, навршава се 80 год. од рођења и 15 год. од преране смрти др Станка Кораћа, првог систематичног истраживача књижевне културе Срба на подручју данашње Хрватске. Станко Кораћ се бавио и књижевном критиком у којој су га занимала дјела изузетне социолошке и психолошке сложености као што су: *Нечиста крв* Б. Станковића, *Зимско љетовање* и *Прољећа* Ивана Галеба В. Деснице, Андрићеви и Крлежини романи, далматински писци Срби уз Десницу, Симо Матавуљ и Иво Ђипико, или роман о човјековом јаду *Црвени петак лети према небу* М. Булатовића и многи други. Ипак за Србе у Хрватској је најважнији његов рад на истраживању књижевног рада Срба, изучавајући узгред и периодiku која прати књижевно стваралаштво, посвећујући притом посебну пажњу најдуговјечнијем српском листу *Србобрану*, који је излазио 30 година у Загребу, од 1884. до 1914.

Станко Кораћ је јако много и квалитетно радио па је много и оставио иза себе. 1971. веома лијепо је уредио *Споменицу Српског културног друштва „Просвјета“* поводом 25. годишњице рада под историјски веома тачним називом *Вјетром вијани*. У кратком предговору даје приказ мучне историје српског народа након

губитка државе 1459. и пада под турску власт. Од тада до данас сељење, прогони и тањење народа није престало, да би посебно нагласио планске и масовне покоље српског народа у вријеме НДХ. Предговор завршава: „Предајући ову књигу читаоцу, Српско културно друштво „Просвјета“ извршава само једну од низа обавеза према српском народу у Хрватској“.

Године 1979. издао је *Књижевну хрестоматију* ћирилицом, као, уосталом, и све друго везано за српску тематику, с наднасловом: „Из културне баштине српског народа у Хрватској“. О намјери састављача говори у предговору: „Намјера састављача ове *Хрестоматије* у томе је да региструје и представи Србе писце из Хрватске у једној књизи. Овом књигом желимо да покажемо како су се у крилу српског народа у Хрватској родили и васпитали писци различитог талента, успјеха и значаја, да међу њима стоје и два велика писца – Симо Матавуљ и Владан Десница.“ Баш због тога књига је у хрватској јавности била дочекана буквално на нож. Напади су били свакодневни по новинама, радију и телевизији. Хајка је завршила откупљивањем комплетног тиража из складишта, а да није ни стигао у књижару, тако да је данас имају само они који су је купили у претплати. Ко је откупио књигу, до данас се није сазнало.

А постоји ли српска књижевност у Хрватској? То сасвим узгредно и јеретичко питање, поставио је др Станко Ласић, професор на катедри за новију хрватску књижевност у Загребу, пишући о Крлежи. Одговор је позитиван. У свом осврту Ласић врши психолошку анализу двојног идентитета, означавајући га веома болним, али и као предност, јер може користити искуства и једног и другог. Говорећи о онима који су остали у свом националном идентитету, он означава Станка Кораћа као централну личност и аниматора тога круга. „Хоћу ли га увриједити или, супротно, ојачати његов понос ако кажем да ми се у сувременој ситуацији Станко Кораћ чини репрезативним писцем те оријентације; писцем који не само да истражује и си-

стематизира прошлост српске књижевности у Хрватској, него који је и аниматор садашњег књижевног круга тих писаца“. Коментара на ова запажања није било ни са једне стране.

1987. издао је резултат веома детаљног истраживачког рада захватајући и живе писце са годинама рођења до 1956. под насловом *Преглед књижевног рада Срба у Хрватској*. Веома је упадљиво да у овим двома књигама нема Петра Прерадовића, а у *Споменицу* га је уврстио. Међутим, све друге Србе католике је уврстио јер су они веома држали до свог српства, али није до њега мање држао ни Прерадовић. Пишући Вуку, између осталог, на једном мјесту каже: „Ако се можда чудите што ја као Србин пишем латинички, има томе више разлога, али доћи ће можда добар дан кад ћу моћи писати и кириличким писменима“. Ко ту има шта додавати или одузимати! Кад смо крајем деведесетих правили програм за српске гимназије у Хрватској, Прерадовића смо уврстили као српског пјесника. Уз добру аргументацију хрватска страна се сложила, па смо такав програм и потписали 5.октобра 1999. у Министарству просвјете у Загребу. Остало је само да се наставници српског језика тако и понашају.

Исте године објављује обиман рад о Иви Ћипику, означавајући га као најбољег представника реализма међу српским писцима у Далмацији уз Симу Матавуља. Узимајући грађу из непосредних друштвених збивања у којима пате мали, скрајнути и незаштићени, он је показивао и занимање за психолошко и тако отварао врата модернизму.

Станко Кораћ је читаво вријеме радио под тешким политичким притисцима. Године 1971, послје националистичких врења у Хрватској, рад „Просвјете“ је био забрањен и тако је остало пуних осам година. (Узгред да споменемо да је Матица хрватска добила дозволу за јавни рад након три године). Рођен на Кордуну 1929, у селу Чемерници крај Вргина Моста, носећи у себи тешке трауме из рата (оца и брата су му усташе заклале у глиноској цркви, мати се разбољела од тифуса и умрла, па су је

он и млађи брат, дјеца, сахранили), никад није престао долазити на посао и годинама без икакве плате истраживати, што је резултирало штампањем не само горе наведених књига, чиме је задужио српски народ за свагда.

1991, пред поновним налетом хрватског национализма, болестан, Станко Кораћ је избјегао у Београд. Али истраживачка страст га није напустила до задњега. Сада је имао прилику да доврши истраживање најдуговјечнијег српског листа *Србобрана*, што смо већ поменули напред, јер је задње бројеве посједовала једино Патријаршија. Већ тешко болестан, да више није могао ни ходати, рад је довршио, али он до данас није објављен. И то је веома нашки!

(Предавање одржано на Годишњој скупштини 24. децембра 2009)